

Kultúra

ALEXA KÁROLY:

A magyar polgár – és a magyar író

Álmok, tények, rögeszmék

Egy hosszú, befejezetlen mondattal, egy apáról fiúra szálló elharapott vallomással akasztja meg Alexa Károly *A magyar polgár – és a magyar író* című nagyszéjét. Mint a könyv alcímében olvashatjuk, *Álmok, tények, rögeszmék* füzére a dolgozat, amelyet a szerző hogyan is fejezhetett volna be másként, egy abbamaradt arcú hősről beszélve. Igen, két főszereplője közül az egyik, a magyar író még csak-csak kézközelben van; olyan tüzetesen nem is kell keresni. De ki a magyar polgár?

A fogalomként nagy múlttal bíró (már Tinódi tolla alatt kikel a *polgár szó*), társadalmi elemnek viszont kései születésű, mintegy kétszáz éves magyar *citoyen* és *citoyenne* sorsképét Alexa betűs álmokra, vagyis az irodalomra hagyatkozva festi. S hova kénytelen kilyukadni újra és újra? Oda, hogy a honi polgárosodás története módfelett ambivalens folyamat; hány nemzedék ivott a lelkes kezdet forrásából az ébredés korszakán is túl, és közben melyik nem érezhette, hogy ez a história ugyanakkor egy hivatásától minduntalan elütött közösségé. „*Álom és valóság* –

ez a magyar polgár” – írja egy helyütt Alexa. S akárcsak a polgárra, a róla és a nevében készült irodalomra is ráilleszthető e két kategória. Hiszen aki csak eszünkbe jut a *polgár* kapcsán a klasszikusoktól mostanáig – Aranytól, Krúdytól, Babitsón, Adyn át Rónayig, Nemes Nagyig, Mészölyig és a többiekig, hiszen Alexa ennél huszonötször több nevet idéz –, valamiképpen mindegyikük művészetével összefügg az ábrándok és faktumok szövetsége vagy kibékíthetetlensége. Az ízlés szerint gyarapítható lajstromnál azonban többet mondanak azok az irodalomtörténeti telitalálatok, amelyeket a régi és a mai írók művei súgtak Alexa fülébe. Mennyire jellemző például a polgárosodás, a keleti-nyugati korviszonyok paradoxonát tárgyaló prózára az a tény, hogy a honi író – épp a szembesítés végett – gyakran „kénytelen [...] küllhoni kulisszák közé küldeni magyar alakjait”. Észrevet-e ezt Alexa Károlyon kívül más is?

Aki pedig elsősorban nem az irodalomtörténeti megjegyeznivalók, hanem az átláthatóvá tett személynység okán érezne rá, hogy mit hoz magával és mit adna tovább egy kelet-közép-európai ország lakó mint polgár és mint író, nos, az is elgondolkodtató leckét kap a kötetrel. Merthogy a kétszáz éves gyötrő és szép rögeszmék olvasott élménye

mellé Alexa a saját alanyi vívódásait is felvette a könyvbe. E vívódások egyike az a fent említett s rövidzárlatszerűen megakadt vallomás is, amelynek tanulságait a jövő generáció vagy emlékként átveszi, vagy maga is megéli. Lehet így. És lehet úgy. Mindenesetre igen hamar, már harminc-negyven év múlva tudni fogjuk, hogy anno helyesen döntött-e...

KELEMEN LAJOS

(Kortárs Kiadó, Budapest, 2003,
135 oldal, 2100 Ft)

**SZABÓ ILDIKÓ –
BAJOMI LÁZÁR DÁVID:**

Magyarok Párizsa

Az Enciklopédia Kiadó a közel-múltban *Magyarok Nyomában Külföldön* címmel új könyvsorozatot indított. A Jankovics József szerkesztette rendhagyó útikönyvsorozat második darabja kontinensünk egyik legszebb városa, Párizs magyar emlékeit dolgozza fel. A kötetben párhuzamosan érvényesülnek a kultúrtörténeti és a turisztikai szempontok, ennek köszönhetően egy igen jól felépített, a hagyományos útikönyveket kiegészítő kiadványt vehet kezébe az utazni vágyó olvasó. A rövid, általános bevezetőt a magyarok párizsi jelenlétét, francia

kapcsolatait bemutató fejezet követi, amely vers- és prózarészletekkel illusztrálva Géza fejedelem francia szerzetesekkel való kapcsolatfelvételtől egészen napjainkig tekinti át a magyar–francia kapcsolatrendszer főbb, elsősorban kulturális találkozási pontjait, többek között az 1956 utáni változatos párizsi magyar irodalmi-kulturális sajtó legfontosabb kiadványait, az Irodalmi Újságot, a Magyar Műhelyt, a Magyar Füzeteket is bemutatva.

A gyakorlatban (városnézés közben) legjobban hasznosítható a *Párizs magyar emlékei* című, 152 tételt áttekintő fejezet, amelyből megtudhatjuk, melyek azok a hidak, szigetek, utcák, temetők, épületek, szállodák, pályaudvarok, kávéházak, szórakozóhelyek, amelyeknek magyar vonatkozásai vannak, s a fejezet át-böngészése után, egy hosszabb párizsi tartózkodás alatt talán szánunk időt a világ egyik legismertebb temetőjében Nagy Imre emlékművének, vagy a városról csodálatos verset író Radnóti Miklós emléktáblájának megkeresésére. Egyes emlékek azért fontosak számunkra, mert megihlették valamely nagy magyar művészt, pl. a Notre-Dame-ról Radnóti és Somlyó György is írt verset, a Saint-Michel hídról csaknem száz éve Tihanyi Lajos készített festményt, a legtöbb Budapestről érkező vonatot fogadó híres pályaudvarról, a Gare de l'Est-ről Ady Endre írt csodás költeményt. De más jellegű